

Pekka Valtonen

Sosiaalidemokraatit ja kansakunnan eheytysspuhe 1920-luvulla

Osa suomalaista oikeistoa ymmärsi jo pian sisällissodan jälkeen, että maan tulevaisuuden kannalta sodan arpien parantaminen oli tärkeää. Oikeistolainen eheytysspuhe katsoi asiaa kuitenkin sodan voittajien valkoisesta ja kansallismielisestä näkökulmasta ja puhui suomalaisen työmiehen ”voittamisesta takaisin isänmaalle”. Vasemmistolle tämä kalskahti helposti siltä kuin voittajat olisivat halunneet täydentää sotilaallisen voittonsa vielä henkisellä voitolla viemällä työläisen mielenkin. Eheytysspuheen nationalistinen pohjavire oli myös vierasta työväenliikkeen perinteiselle internationalismille. Eheytyksen keskeisiä äänitorvia 1920-luvulla olivat Akateeminen Karjala-Seura, Itsenäisyyden Liitto ja Aitosuomalaisten Liitto. Viimeksimainittu halusi suomalaisesta työmiehestä liittolaisen kielitaisteluunsa ruotsinkielisiä vastaan, mutta ajatus ei työväenliikkeessä purrut – Väinö Tannerin tunnetun lausahduksen mukaan koko kielikiista oli ”kuudennen luokan kysymys”. Kielikysymyksessä neutraaliin Itsenäisyyden Liittoon kuului 1920-luvun loppupuolella joitakin sosiaalidemokraattisia poliitikkoja, mutta nämä erosivat liitosta puoluekokouksensa päätösten mukaisesti jo vuonna 1928. AKS:n alkuperäinen ohjelma oli varsin eheytyshenkkinen – ”vuoden 1918 paha uni” oli pyyhittävä pois silmistä – mutta järjestön puolisosotilaallinen, Suur-Suomen ideologiaa ja ryssävihaa tihkuva aatemaailma oli työväenliikkeelle vastenmielinen. Sosiaalidemokraatit näkivät eheyttäjiä myös toimivan käytännön tasolla omia puheitaan vastaan, kun esimerkiksi AKS:n ylioppilaat toimivat innokkaina lakonmurtajina tai näiden värväreinä. Lopullisesti oikeistolaisen eheytyksen ajoi karille Lapuanliikkeen ilmaantuminen vuonna 1929. Esimerkiksi kaikkien edellämainittujen järjestöjen myötämielisyys myös sosiaalidemokraatteihin avoimen vihamielisesti suhtautuvaa Lapuanliikettä kohtaan teki selväksi, ettei eheytysspuheen takana ollut todellista tahtoa. Se tosiasiallinen eheytyminen, joka näkyi 1930-luvun jälkipuolella mm. maan historian ensimmäisenä punamultahallituksena ja lopulta ns. talvisodan ihmeessä, johtuikin aivan muista tekijöistä kuin eheytysspuheesta.